

práce. Určování některých znaků je jednodušší, a proto u začátečníků postupujeme od nácviku zjišťování těchto charakteristik až po složitá náročná schémata, kterých používáme jen při velmi podrobných popisech osoby.

I. Popisné znaky na hlavě

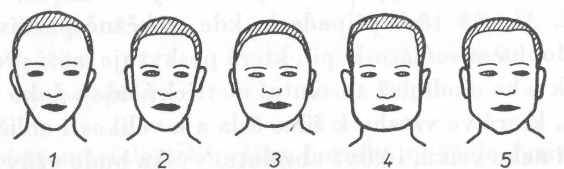
Tvar mozkovny v normě vertikální. Pro označení se používají typy S. Sergiho (1918), které jsou uvedeny v kranilogické části (str. 151); tvar lebky *eliptický, oválný, pětiúhelníkový, romboidní, sfenoidní, sféroidní a birsoidní*. Vzhledem k vlasové pokrývce je nutno u většiny probantů tvar mozkovny palpovat. Kromě normálních tvarů se setkáme i s patologickými případy, jako je např. čtyřhranná hlava (*caput quadratum*), vzniklá při rachitidě nadměrným vytvořením *tubera frontalia a parietalia*, nebo lebka loďkovitá (*skafokefalní*), u které došlo předčasným srůstem sagitálního švu k protažení ve směru předozadním (viz kranilogie).

Klenutí temene z profilu: 1. ploché, 2. středně klenuté, 3. velmi klenuté.

Tvar týlu z profilu: 1. protažený, 2. klenutý, 3. střední, 4. vysoký, 5. velmi vysoký.

Výška hlavy z profilu: 1. velmi nízká, 2. nízká, 3. střední, 4. vysoká, 5. velmi vysoká.

Celkový tvar hlavy zepředu: Nejčastější obrysy „fyziognomického“ obličej*, se kterými se setkáváme u bílého plemene, jsou: 1. zašpičatělý, 2. oválný, 3. kulatý, 4. čtyřhranný, 5. pětiúhelníkový (obr. 18).

1. zašpičatělý 2. oválný 3. kulatý 4. čtyřhranný 5. pětiúhelníkový

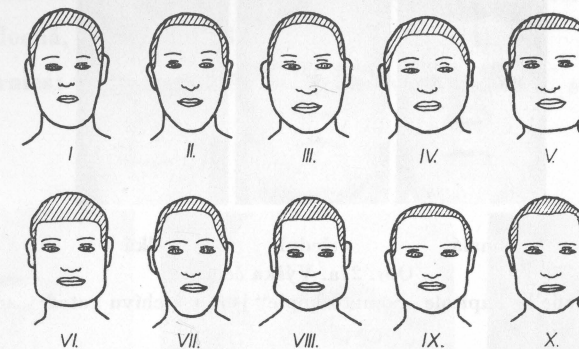
Obr. 18. Základní typy obličej (Orig.)

Téměř všechny učebnice antropologie uvádějí třídění tvaru obličej podle H. Pöchové, která rozlišuje 10 typů (obr. 19):

1. eliptický — největší šířka je přibližně v krajině jařmových kostí
2. oválný — zužující se k bradě

* Naproti tomu „morfologický“ obličej nebere v úvahu čelo, ale jen tu část, která je podložena kostní obličejovou částí lebky.

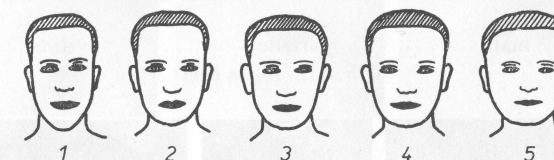
3. oválný — zužující se k temeni
4. kulatý — krátký obličej s rovnoměrně zaokrouhlenou jak horní, tak dolní částí
5. obdélníkový
6. čtvercový — od obdélníkového se liší menší relativní výškou
7. romboidní — je charakterizován zúžením jak horní, tak i dolní částí; největší šířka je v krajině jařmových kostí

Obr. 19. Schéma obrysu obličej podle H. Pöchové

8. trapezoidní — liší se od obdélníkového tím, že brada vystupuje dopředu, přičemž dostaneme kontury připomínající pětiúhelník; vyznačuje se značným rozšířením dolních partií obličej
9. obráceně trapezoidní — brada opět vystupuje dopředu, největší rozšíření je však v horní části hlavy
10. pětiúhelníkový

Vzájemný poměr výšky a šířky obličej

1. velmi úzká 2. úzká 3. střední 4. široká 5. velmi široká

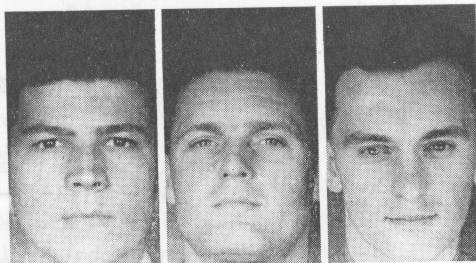
Obr. 20. Šířka obličej (Orig.)

Výšku obličej udáváme při somatoskopickém pozorování velmi vysokou, vysokou, střední, nízkou a velmi nízkou vzhledem k poměrům celé hlavy a hlavně ve vztahu k šířce obličej.

Šířku obličej hodnotíme podobným způsobem relativně k jeho výšce jako velmi úzkou, úzkou, střední, širokou a velmi širokou (obr. 20).

Krajina čelní

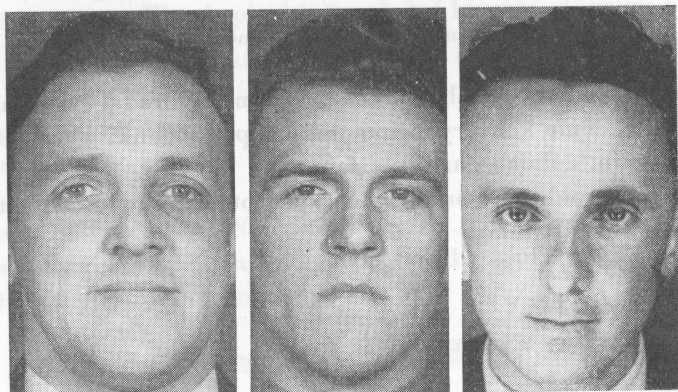
Výška čela: 1. malá, 2. střední, 3. velká. Hodnotíme relativně vzhledem k obličejové části (obr. 21a).

malá střední velká

Obr. 21a. Výška čela

(Všechny fotografie ke kapitole „Somatoskopie“ jsou z archívu katedry antropologie)

malá střední velká

Obr. 21b. Šířka čela

nejdou vyznačena vyznačena silně vyznačena

Obr. 22. Tubera frontalia u mužů

Šířka čela: 1. malá, 2. střední, 3. velká. Hodnotíme relativně vzhledem k obličejové části a k výšce čela (obr. 21b).

Profil čela: 1. ubíhavé, 2. klenuté, 3. kolmé.

Tubera frontalia: 1. nejsou vyznačena, 2. vyznačena, 3. silně vyznačena (obr. 22).

Arcus superciliares: 1. ploché, 2. střední, 3. silně vytvořené (obr. 23).

Glabella: 1. plochá, 2. střední, 3. vyklenutá (obr. 24).

Lineae temporales: 1. neznatelné, 2. středně vyznačené, 3. silně vyznačené.

ploché

střední

silně vytvořené

Obr. 23. Arcus superciliares u mužů

plochá

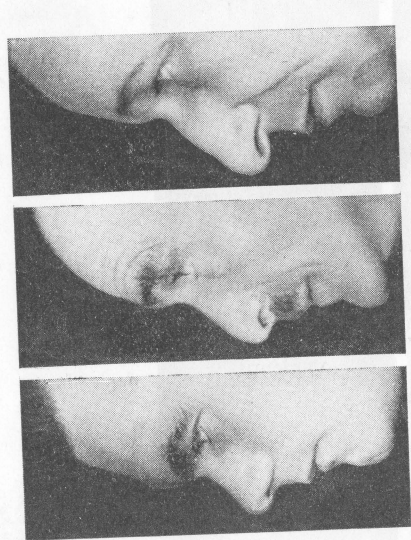
střední

vyklenutá

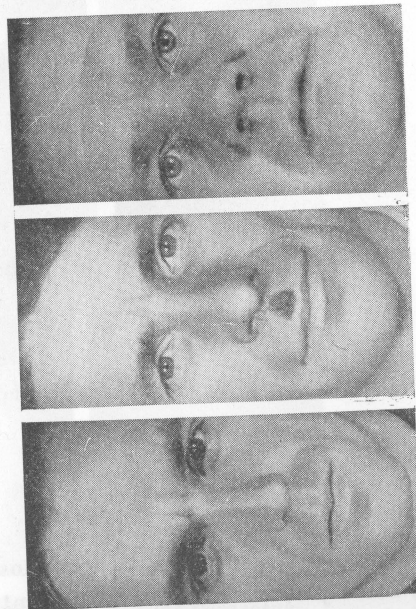
Obr. 24. Glabella u mužů

Krajina nosní

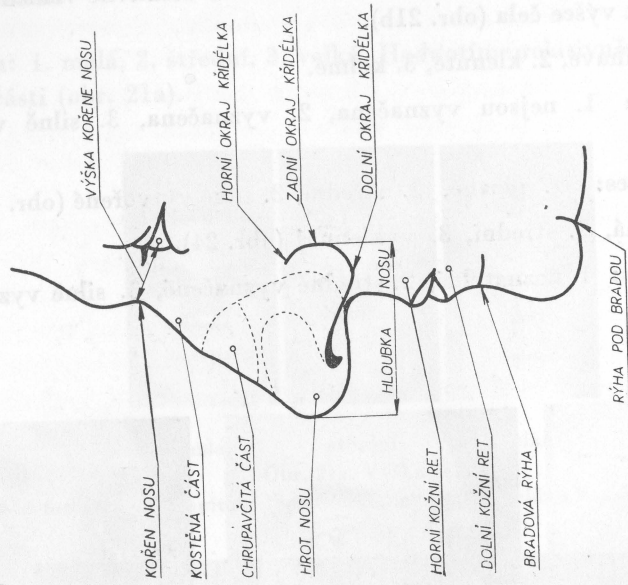
Z antropologického hlediska je na nose velmi mnoho znaků s velkou variační šíří, které jsou pro některé obory antropologie důležité. Anatomické poměry této krajiny jsou uvedeny na obr. 25.

malá
střední
velká
Obr. 26. Výška nosu

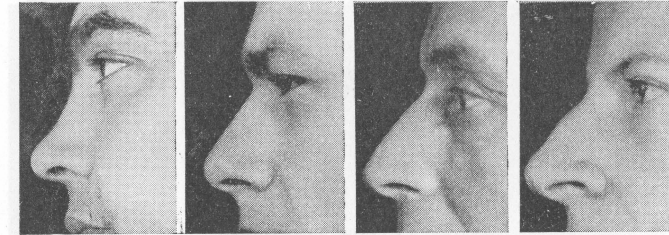
malá
střední
velká
Obr. 27. Šířka nosu

Obr. 25. Anatomické poměry nosní krajiny a brady
(Orig. upraven podle R. Martina)

Výška nosu: 1. malá, 2. střední, 3. velká. Tímto údajem rozumíme výšku celého nosu od bodu nasion k subnasale a hodnotíme ji relativně k jeho šířce i k výšce obličeje (obr. 26).

Šířka nosu: 1. malá, 2. střední, 3. velká. Jde opět o relativní vztah k výšce nosu. Šířku nosu pozorujeme v místě největší šířky nosních křídelék (obr. 27).

konkávní
rovný
konvexní
vlnitý
Obr. 28. Profil hřbetu nosu

úzký
střední
široký
Obr. 29. Šířka hřbetu nosu

užší než kostěná část a hrot
stejně široká jako kostěná část a hrot
Obr. 30. Chrupavčitá část nosu

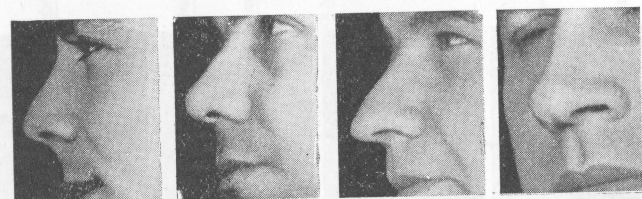
malá
střední
velká
Obr. 31. Velikost hrotu nosu

Profil hřbetu nosu: nejjednodušší třídění tohoto znaku je 1. konkávní, 2. rovný, 3. konvexní. Poměry bývají často velmi složité, zejména u nosů konvexních, kde se může dále rozeznávat jednoduchý oblouk, vlnitost nebo hrbol (obr. 28).

Šířka hřbetu nosu: 1. úzká, 2. střední, 3. široká (obr. 29).

Kostěná část nosu: 1. úzká, 2. střední, 3. široká.

Chrupavčitá část nosu: 1. užší než kostěná část a hrot, 2. stejně široká jako kostěná část a hrot nebo proti hrotu o něco širší (obr. 30), 3. širší než kostěná část a hrot, proti oběma těmito partiím vyčnívá do stran.

oploštělý zaoblený ostrý rozdvojený
Obr. 32. Tvar hrotu nosu

nahoru vodorovně dolů
Obr. 33. Směr hrotu nosu

úzká střední široká
Obr. 34. Šířka kořene nosu

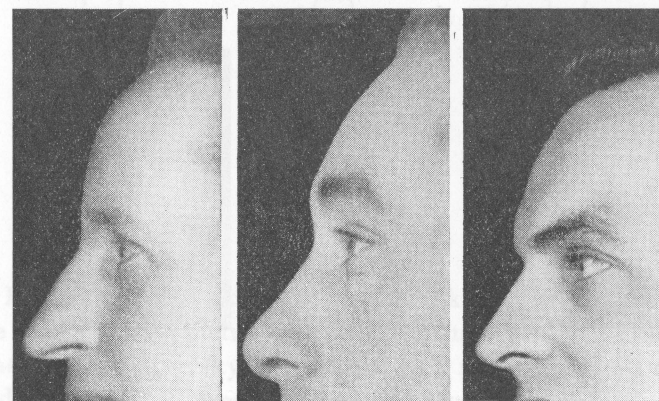
nízká střední vysoká
Obr. 35. Výška kořene nosu

Velikost hrotu nosu: 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 31).

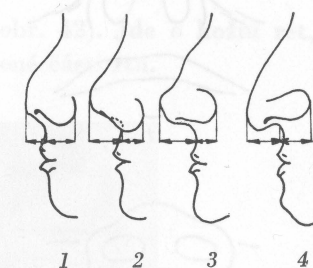
Tvar hrotu nosu: 1. oploštělý, 2. zaoblený, 3. hranatý, 4. ostrý, 5. rozdvojený (obr. 32 a 37).

Směr hrotu nosu: 1. nahoru, 2. vodorovně, 3. dolů (obr. 33).

Šířka kořene nosu: 1. úzká, 2. střední, 3. široká (obr. 34).

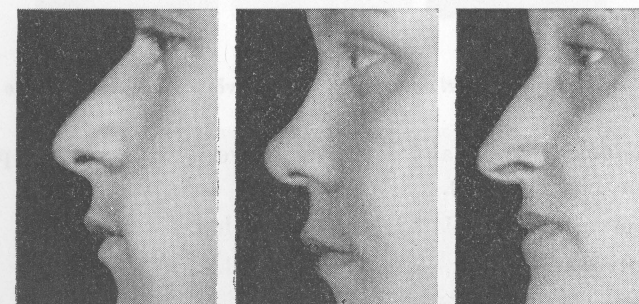
plynulý mírně prohloubený se zářezem
Obr. 36. Přechod čela ve hřbet nosu

Obr. 37. Tvar hrotu nosu 1. oploštělý, 2. zaoblený, 3. hranatý, 4. ostrý

Nasazení nosních křídélek 1. daleko vzadu, 4. středně, 2. a 3. vpředu

Dolní okraj křídélek 1. a 3. ve výši septa, 2. pod septem, 4. nad septem (Podle J. Weningera)

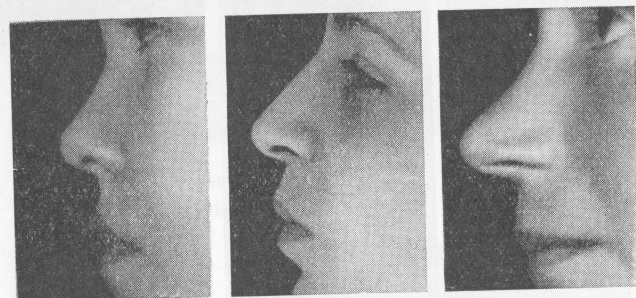

ve výši septa mírně pod septem nad septem
Obr. 38. Dolní okraj křídélek

Výška kořene nosu: 1. nízká, 2. střední, 3. vysoká (obr. 35).

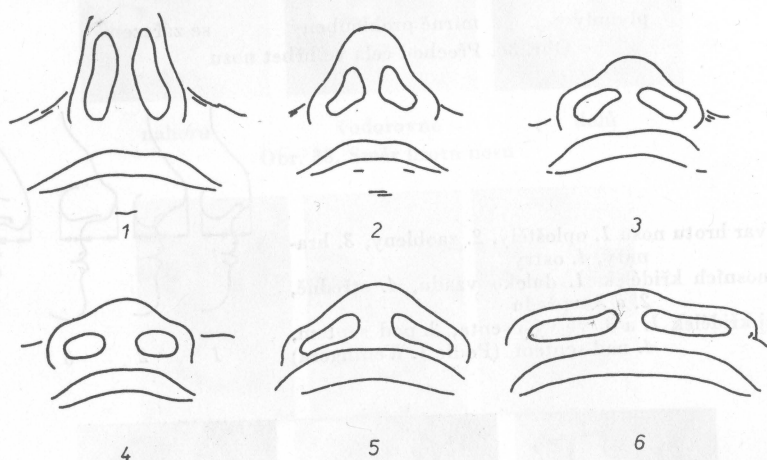
Přechod čela ve hřbet nosu: 1. plynulý (linie čela přechází bezprostředně v linii nosu), 2. mírně prohloubený, 3. zářez (obr. 36).

Nasazení nosních křídelék se vztahuje k celkové hloubce nosu, kterou tvoří projektivní vodorovná vzdálenost hrotu od zadního okraje křídelka; bývá 1. daleko vzadu, 2. středně, 3. vpředu (obr. 37).

krátké střední dlouhé

Obr. 39. Délka nosních otvorů

Obr. 40. Tvar nosních otvorů (Schéma podle P. Topinarda)

Dolní okraj křídelék ve vztahu k septu: 1. ve výši septa, 2. pod septem, 3. nad septem (obr. 37 a 38).

Délka nosních otvorů: 1. krátké, 2. střední, 3. dlouhé (obr. 39).

Šířka nosních otvorů: 1. malá, 2. střední, 3. velká.

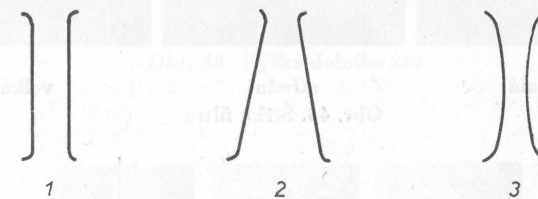
Směr nosních otvorů: rovnoběžný, 2. sbíhavý, 3. příčně položený.

Tvar nosních otvorů: 1. podlouhlý, 2. oválný, 3. kulatý, 4. trojúhelníkový, 5. fazolovitý. (Jde o tvary obvyklé u bělochů.)

Na obr. 40 je připojeno schéma tvaru nosních otvorů podle P. Topinarda, které má 6 modifikací a platí vlastně pro všechny rasy.

Výška septa: 1. malá, 2. střední, 3. velká.

Šířka septa: 1. malá, 2. střední, 3. velká.

1. rovnoběžné

2. rozbíhavé

3. bikonkávní

(Orig. V. Fetter)

Obr. 41. Tvar septa

Tvar septa: 1. rovnoběžné, 2. rozbíhavé, 3. bikonkávní (obr. 41). U znaků nosní krajiny se vyskytují asymetrie daleko častěji než v jiných částech obličeje. Zaznamenává se jejich výskyt a současně se k nim připojuje i anamnestické zjištění, zda pocházejí od úrazu nebo zda jsou vrozené.

Krajina rtů a brady

Výška horního rtu: 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 42). Jde o kožní ret, tj. vzdálenost od báze septa k hornímu okraji červené části rtu.

malá

střední

velká

Obr. 42. Výška horního rtu

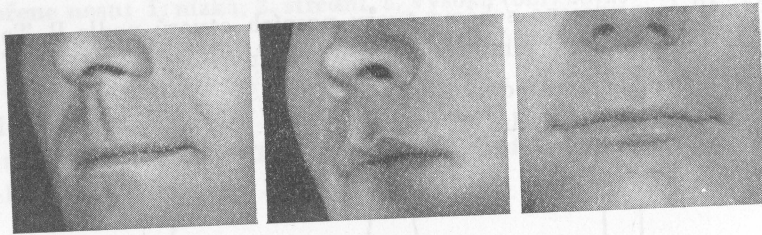

rovný

konkávní

konvexní

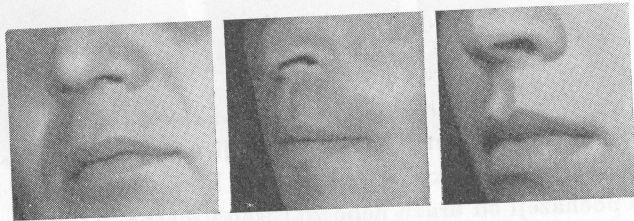
Obr. 43. Profil horního rtu

malá

střední
Obr. 44. Šířka filtra

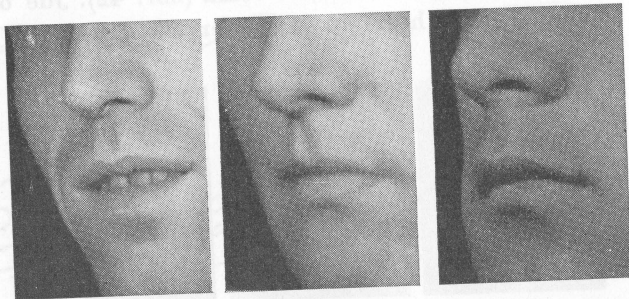
velká

malá

střední
Obr. 45. Hloubka filtra

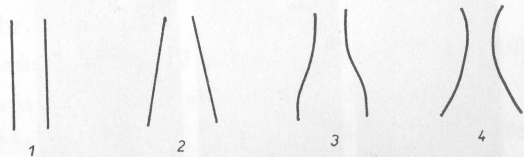
velká

obdélníkové

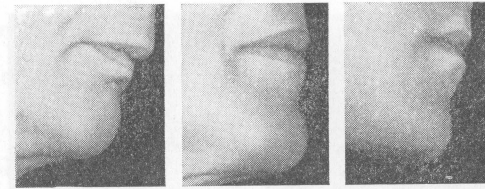
trojúhelníkové
Obr. 46. Tvar filtra

kapkovité

(Orig. V. Fetter)

1. obdélníkové 2. trojúhelníkové 3. kapkovité 4. bikonkávní
Obr. 47. Tvar filtra

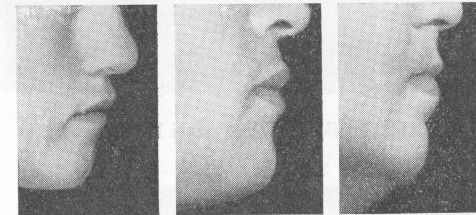

malá

střední

velká

Obr. 48. Výška dolního rtu

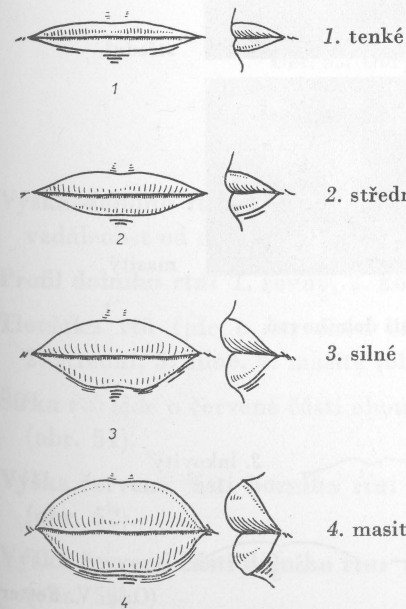

rovný

konkávní

konvexní

Obr. 49. Profil dolního rtu

1. tenké

2. střední

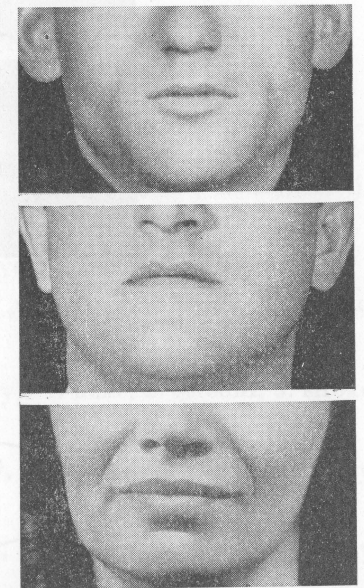
3. silné

4. masité

úzká

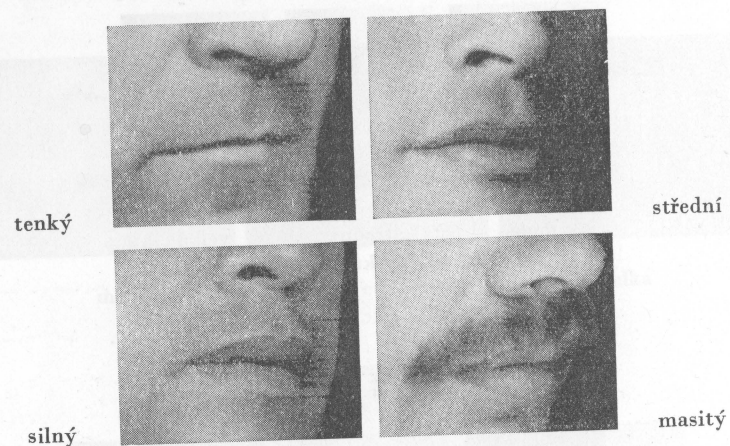
střední

široká

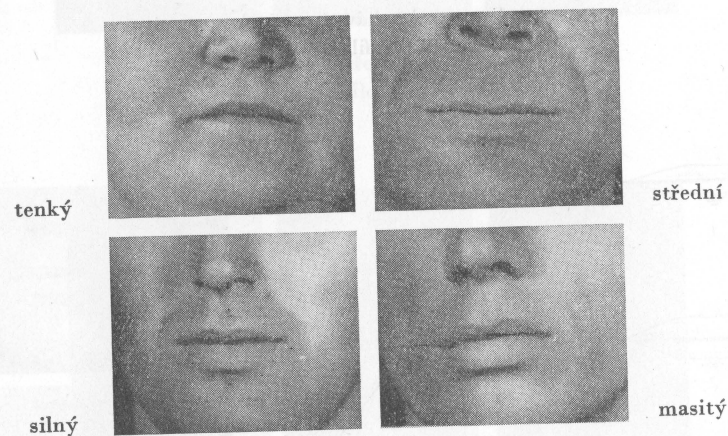

Obr. 50. Tloušťka rtů
(Podle R. Martina a K. Sallera.)

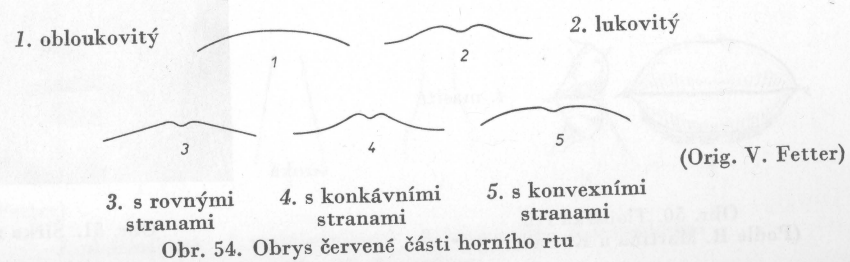
Obr. 51. Šířka rtů

Obr. 52. Výška červené části horního rtu

Obr. 53. Výška červené části dolního rtu

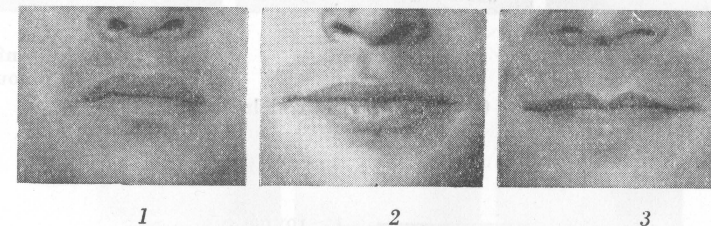
Obr. 54. Obrys červené části horního rtu

Profil horního rtu: 1. rovný, 2. konkávní, 3. konvexní (obr. 43).

Šířka filtra: 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 44).

Hloubka filtra: 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 45).

Tvar filtra: 1. obdélníkové, 2. trojúhelníkové, 3. kapkovité, 4. bikonkávní (obr. 46 a 47).

1 2 3

4 5

Obr. 55. Obrys červené části horního rtu

1. obloukovitý, 2. lukovitý, 3. s rovnými stranami,
4. s konkávními stranami, 5. s konvexními stranami

Výška dolního rtu: 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 48). Jde o kožní ret, tj. vzdálenost od dolního okraje červené části rtu až k bradové rýze.

Profil dolního rtu: 1. rovný, 2. konkávní, 3. konvexní (obr. 49).

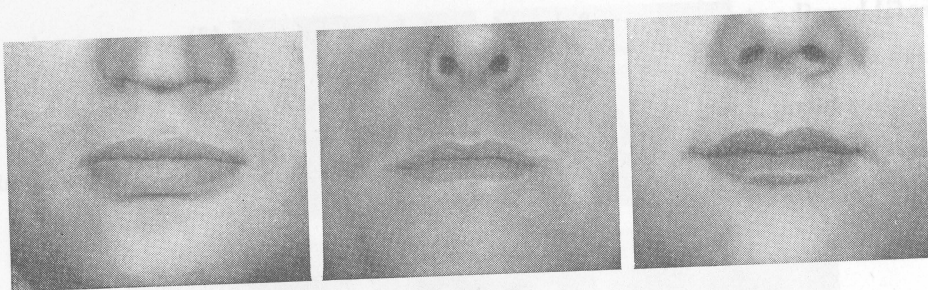
Tloušťka rtů (jde o červenou část obou rtů dohromady): rty jsou tenké, 2. střední, 3. silné, 4. masité (obr. 50).

Šířka rtů (jde o červené části obou rtů dohromady): 1. úzké, 2. střední, 3. široké (obr. 51).

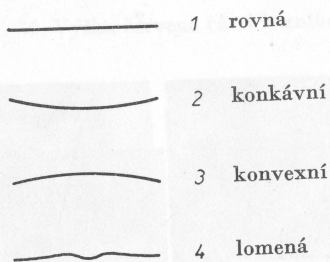
Výška červené části horního rtu: ret je 1. tenký, 2. střední, 3. silný, 4. masitý (obr. 52).

Výška červené části dolního rtu: ret je 1. tenký, 2. střední, 3. silný, 4. masitý (obr. 53).

Obrys červené části horního rtu: 1. obloukovitý, 2. lukovitý, 3. s rovnými stranami, 4. s konkávními stranami, 5. s konvexními stranami (obr. 54 a 55).

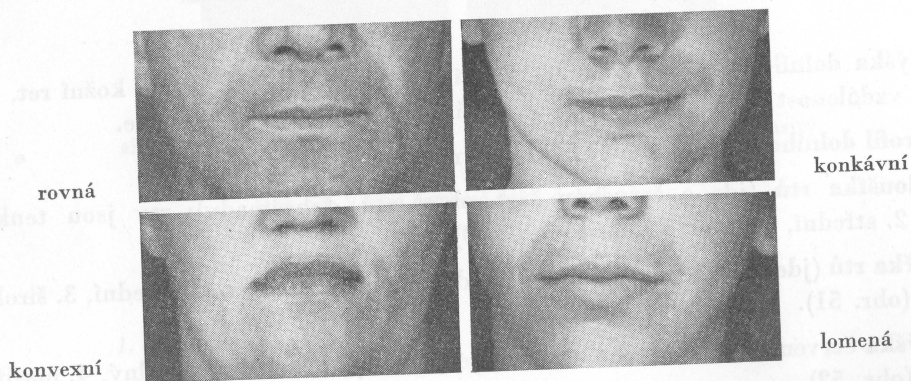

obloukovitý zvlněný zvlněný, líčením upravený na obloukovitý
Obr. 56. Obrys červené části dolního rtu

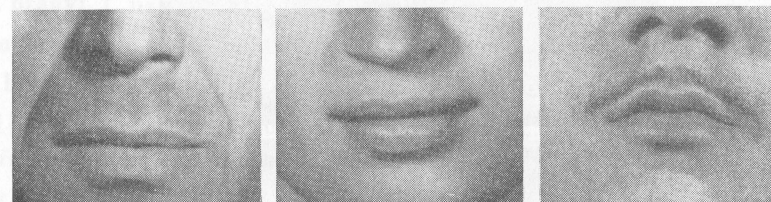
Obr. 57. Linie úst

(Orig. V. Fetter)

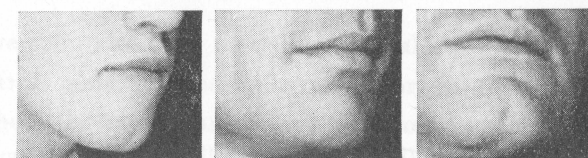

Obr. 58. Linie úst

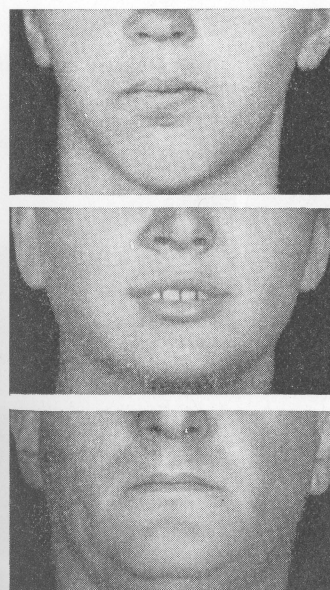
Obrys červené části dolního rtu: 1. obloukovitý, 2. zvlněný (obr. 56).
Linie úst (závisí na vývinu *tuberculum labii superioris*): 1. rovná, 2. konkávní, 3. konvexní, 4. lomená, 5. esovitá (obr. 57 a 58).

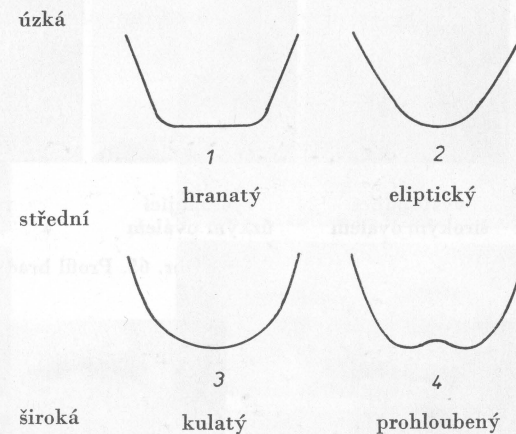
v rovině nad linií úst pod linií úst
Obr. 59. Koutky úst

chybí střední hluboká
Obr. 60. Mentolabiální rýha

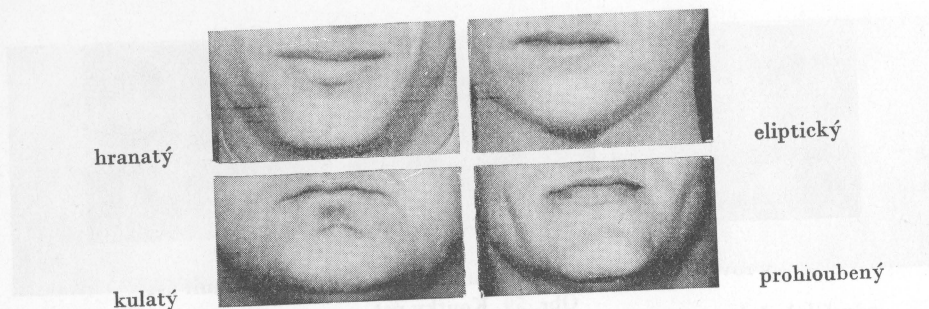

Obr. 61. Šířka brady

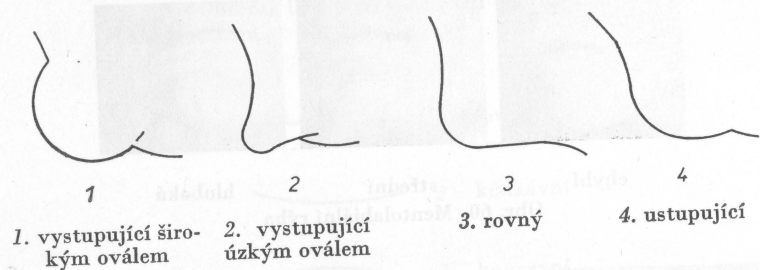

Obr. 62. Tvar brady

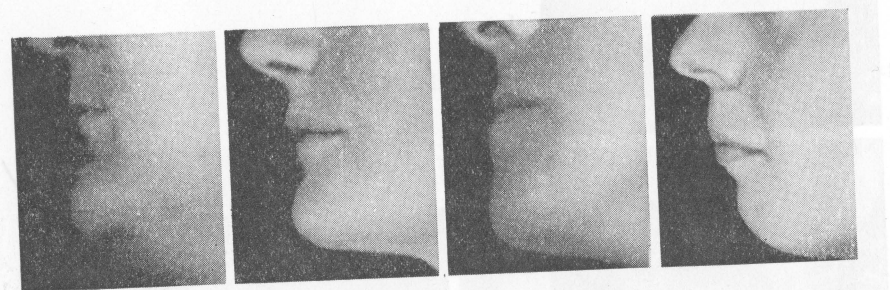
Koutky úst (vzhledem k linii úst): 1. v rovině, 2. nad linií úst, 3. pod linií úst (obr. 59).
Bradová rýha (mentolabiální): 1. chybí, 2. mělká, 3. střední, 4. hluboká (obr. 60).
Bradová rýha (mentolabiální): 1. chybí, 2. mělká, 3. střední, 4. hluboká (obr. 60).

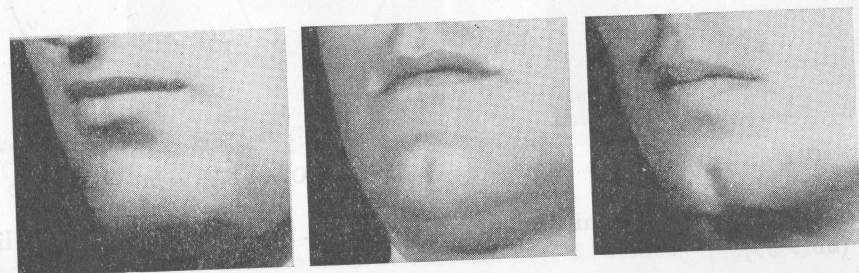
Obr. 63. Tvar brady

Obr. 64. Profil brady

Obr. 65. Profil brady

chybí

slabě vyznačen

silně vyznačen

Obr. 66. Důlek na bradě

Šířka brady: 1. úzká, 2. střední, 3. široká (obr. 61).

Výška brady: 1. malá, 2. střední, 3. vysoká.

Tvar brady: 1. hranatý, 2. eliptický, 3. kulatý, 4. prohloubený (obr. 62 a 63).

Profil brady: 1. vystupující širokým oválem, 2. vystupující úzkým oválem, 3. rovný, 4. ustupující (obr. 64 a 65).

Důlek na bradě: 1. chybí, 2. slabě vyznačen, 3. silně vyznačen (obr. 66).

Krajina očí

Šířka obočí (ve směru kolmém na délku): 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 67).

Hustota obočí: 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 68).

Vzdálenost obočí (od mediánní roviny): 1. obočí srostlé, 2. malá vzdálenost, 3. střední vzdálenost, 4. velká vzdálenost (obr. 69).

Kvalita obočí: jednotlivé chloupky jsou 1. rovné, 2. obloukovité, 3. kudrnaté (obr. 70).

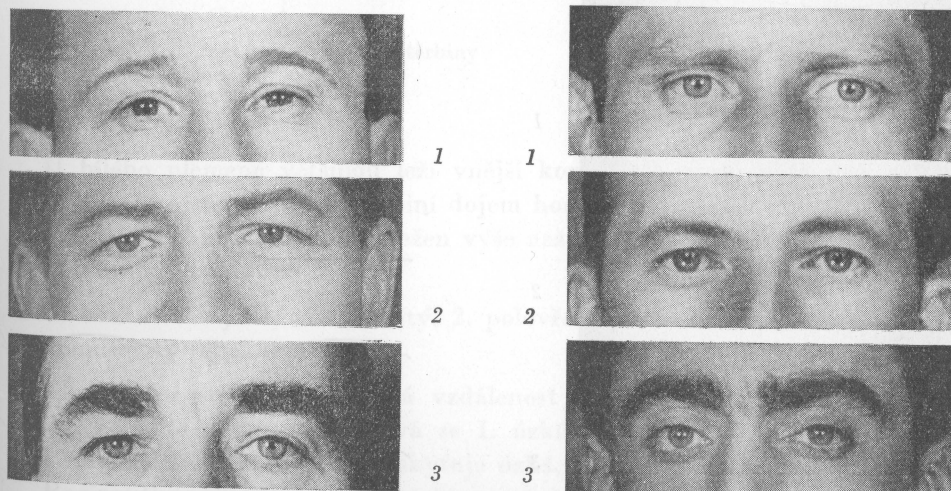
Tvar obočí: 1. přímé, 2. obloukovité, 3. lomené (obr. 71 a 72).

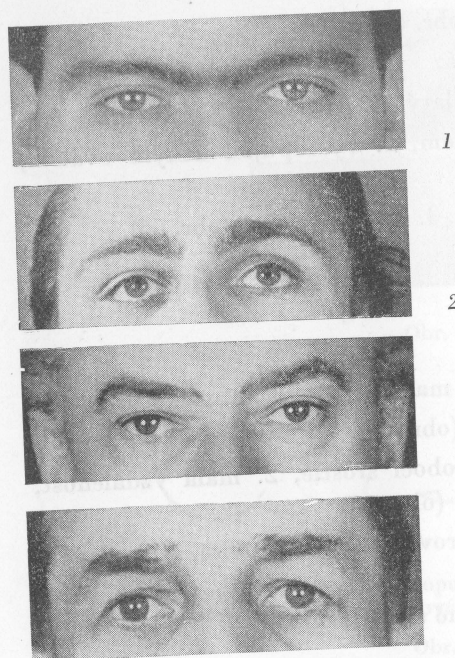
Délka řas: 1. krátké, 2. střední, 3. dlouhé.

Hustota řas: 1. malá, 2. střední, 3. velká.

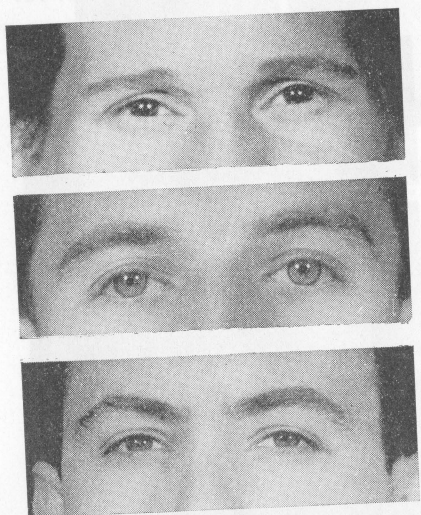
Tvar řas: 1. rovné, 2. mírně prohnuté, 3. silně prohnuté.

Postavení oční šterbiny: 1. rovná, 2. vnější koutek níže, 3. vnější koutek výše (obr. 73 a 74). Způsob zjišťování postavení oční šterbiny je uveden na obr. 75.

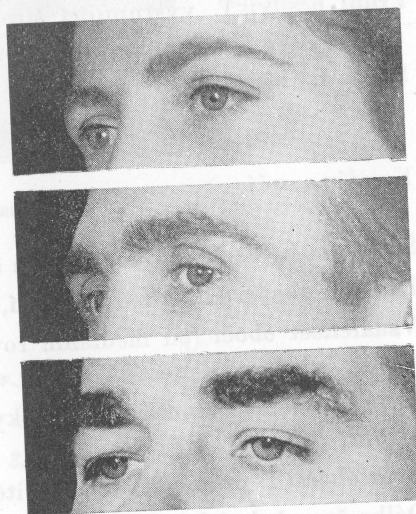
Obr. 67. Šířka obočí
1. malá, 2. střední, 3. velkáObr. 68. Hustota obočí
1. malá, 2. střední, 3. velká

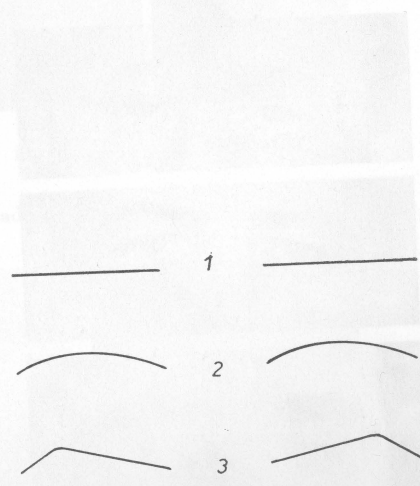
Obr. 69. Vzdálenost obočí
1. srostlé, 2. malá vzdálenost, 3. střední vzdálenost, 4. velká vzdálenost

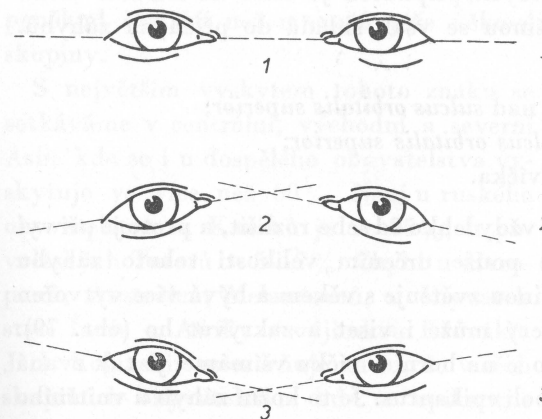
Obr. 71. Tvar obočí
1. přímé, 2. obloukovité, 3. lomené

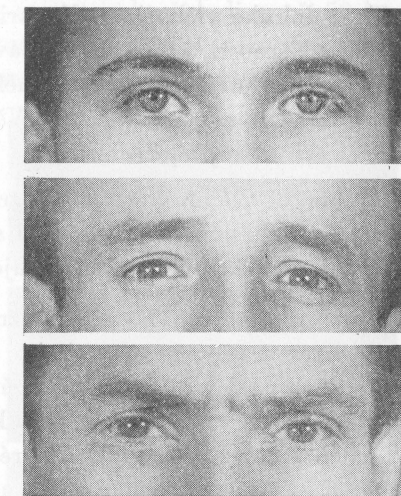
Obr. 70. Kvalita obočí (jednotlivé chloupky)
1. rovné, 2. obloukovité, 3. kudrnaté

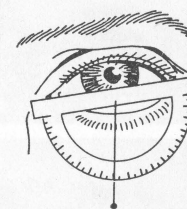
Obr. 72. Tvar obočí
1. přímé, 2. obloukovité, 3. lomené
(Orig. S. Titlbachová)

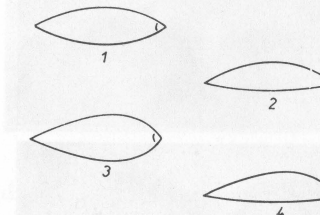
Obr. 73. Postavení oční štěrbiný
1. rovná, 2. vnější koutek níže, 3. vnější koutek výše
(Orig. S. Titlbachová)

Obr. 74. Postavení oční štěrbiný
1. rovná, 2. vnější koutek níže, 3. vnější koutek výše

Obr. 75. Měření postavení oční štěrbiný podle M. Godyckého

Obr. 76. Tvar oční štěrbiný
1. vřetenovitý, 2. polovřetenovitý, 3. mandlovitý, 4. polomandlovitý

U bílého plemene většinou leží vnější koutek nepatrně výše než vnitřní, postavení oční štěrbiný pak činí dojem horizontální. U mongolských skupin je vnější koutek nápadně položen výše než vnitřní, přičemž se do jisté míry uplatňuje i epikantus.

Tvar oční štěrbiný: 1. vřetenovitý, 2. polovřetenovitý, 3. mandlovitý, 4. polomandlovitý (obr. 76 a 77).

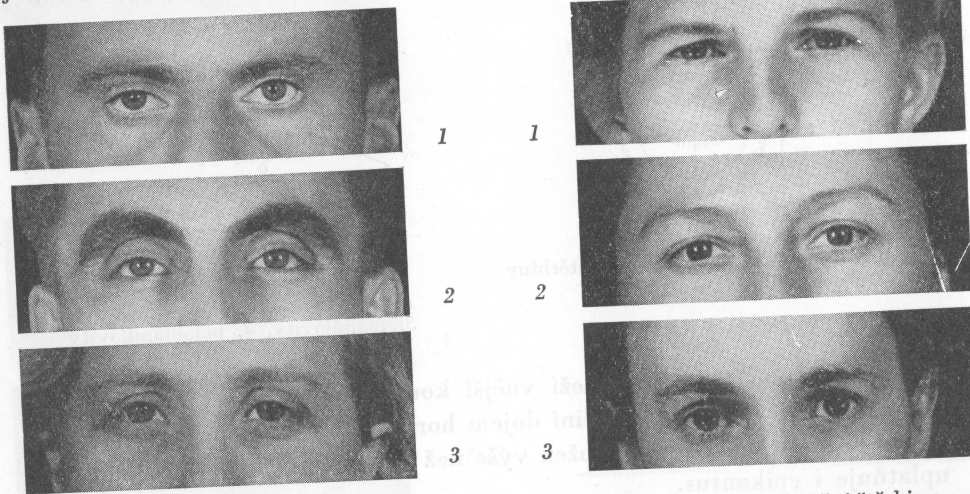
Velikost oční štěrbiný znamená vzdálenost mezi oběma víčky při pohledu upřeném do dálky. Rozeznává se 1. úzká, 2. střední, 3. široká (obr. 78). U mongolských skupin se vyskytuje úzká, u negerských široká. Podle J. J. Roginského se s věkem oční štěrbiný zužuje.

V místě přechodu tenké kůže víček v ostatní kůži je na víčkách brázda zvaná na horním víčku *sulcus orbitalis superior* a na dolním *sulcus orbitalis inferior*.

Tvar dolního víčka je málo variabilní. Horní víčko má naopak ve své stavbě různé zvláštnosti, které pak dodávají celé oční krajině charakteristický vzhled. **Záhyby na horním víčku.** V některých případech je kůže na horním víčku natažená a netvoří záhyby. Většinou se však skládá do příčných záhybů, které jsou trojího druhu:

1. vrchní, orbitální, který je položen nad *sulcus orbitalis superior*;
2. střední, palpebrální, ležící pod *sulcus orbitalis superior*;
3. dolní, tarzální, u dolního okraje víčka.

Tyto tři typy záhybů není možno vždy lehko od sebe rozlišit, a proto je při vyšetřování často nutno spokojit se pouze určením velikosti tohoto záhybu a jeho délky. Tarzální záhyb se většinou zvětšuje s věkem a bývá více vytvořen u vnějšího očního koutku, přes který může i viset a zakrývat ho (obr. 79). Jeden z důležitých znaků, kterého si na horním víčku všímáme, je tak zvaná mongolská řasa (*plica mongolica*) neboli epikantus. Je to kožní záhyb u vnitřního očního koutku, který ve větší nebo menší míře překrývá slznou jáhůdku (*caruncula lacrimalis*). Určuje se nejen jeho výskyt nebo chybění, ale i stupeň jeho vytvoření.

Obr. 77. Tvar oční štěrbiny
1. vřetenovitý, 2. polovřetenovitý,
3. polomandlovitý

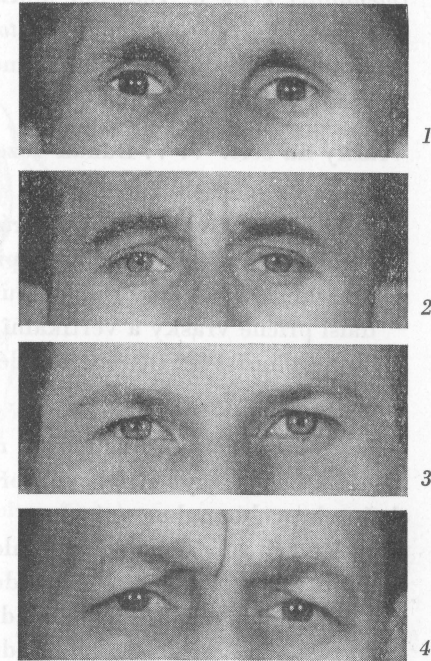
Obr. 78. Velikost oční štěrbiny
1. úzká, 2. střední, 3. široká

Při srovnávání údajů o výskytu epikantu a o stupni jeho vytvoření u různých skupin obyvatelstva je nutno velmi přísně dbát na to, aby jejich věkové rozvrstvení bylo stejné.

Tento znak podléhá totiž velkým změnám během věku, vyskytuje se často u dětí a v průběhu ontogenetického rozvoje se zmenšuje nebo i mizí. Tak např. J. J. Roginskij udává, že u 20–25letých Korejců byl zaznamenán v 92%,

u 26–39letých v 77%, u 40–50letých v 36% a u těch, kteří byli starší 50 let, se vyskytoval již jen v 15%. Stejně tak je známo, že se epikantus vyskytuje u dětí těch populací, u kterých v dospělosti není nikdy zaznamenán. U žen je poněkud častější než u mužů téže věkové skupiny.

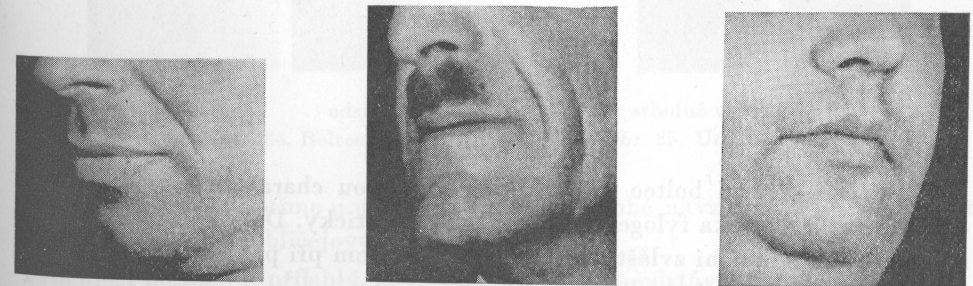
S největším výskytem tohoto znaku se setkáváme v centrální, východní a severní Asii, kde se i u dospělého obyvatelstva vyskytuje ve více než 60%. Není u ruského obyvatelstva, u Kazaků je ve 25%, u položských Tatarů v 5–7%. Chybí u Evropanů, Australců, Melanésanů, u obyvatelstva Indie a Afriky s výjimkou Křováků. J. J. Roginskij upozorňuje na to, že v těch skupinách obyvatelstva, kde se epikantus vyskytuje, je silná korelace mezi jeho rozvojem a nízkým kořenem nosu.

Obr. 79. Záhyby horního víčka
1. horní víčko bez krycího záhybu, 2. naznačený krycí záhyb, 3. laterální krycí záhyb, 4. značně vyvinutý laterální krycí záhyb

Rýhy a vrásky na obličejí mají svůj podklad nejen ve vzájemném vztahu muskulatury, podkožního tuku a kůže, ale některé jsou vyznačeny již v zárodečných stádiích.

Na základě embryologických výzkumů a studia jednovaječných dvojčat je možno usuzovat na jejich dědičný charakter. Velký význam pro jejich tvoření má i vývoj elastických vláken v kůži.

Obr. 80. Nasolabiální rýha

Obr. 81. Dlouhé a hluboké rýhy nasolabiální a mentomalární

Obr. 82. Rýha pod bradov

Mezi nejvýznačnější, u nichž se zaznamenává při popisu osoby nejen jejich chybění, ale i stupeň rozvoje, patří nosoretní rýha (*nasolabiální*) (obr. 80 a 81), která se táhne od nosních křidélek šikmo dolů kolem ústních koutků. Bradová (*mentální*) rýha je většinou konvexní a leží na rozhraní dolního rtu a brady. U některých lidí se nachází *mentomalární* rýha (obr. 81), která přechází z tváře do krajiny brady a je patrná zejména z profilu. Rýha pod bradou leží na rozhraní brady a podbradku (obr. 82).

Vrásky na čele. V. V. Bunak rozeznává 5 stupňů vytvoření těchto vrásek:

1. Vrásky úplně chybějí.
2. Jedna nebo dvě nehluboké vrásky zaujímají ne více než třetinu délky čela.
3. Dvě hlubší vrásky zaujímají přes polovinu čela.
4. Dvě hluboké vrásky se táhnou přes celé čelo. Kromě toho se slabě objevují další příčné vrásky a vertikální vrásky nad kořenem nosu.
5. Velké množství příčných i podélných vrásek na celém čele.

Poměry vrásčitosti kůže na čele jsou velmi složité a značně individuální. Vrásky mohou být rovnoběžné nepřerušované nebo přerušované, mohou být vlnité a někdy asymetricky uspořádané. Nad kořenem nosním může být jedna, dvě nebo celý soubor vrásek.

Počet rýh a vrásek i jejich hloubka je v přímé závislosti na věku jedince. U dítěte nebo u mladého člověka do 20 let můžeme pozorovat hlavně náznaky těch rýh, které mají genetický podklad. Ve třetím decenniu života se začínají objevovat vrásky na čele, kolem očí, zdůrazňují se nasolabiální rýhy. Ve čtvrtém decenniu se objevují vrásky kolem uší, v pátém decenniu dochází k prohlubování u všech rýh. Pro šesté decennium jsou charakteristické vrásky na horním rtu a začínají se objevovat i na nose. S přibývajícím věkem dochází k vrásčitosti kůže celého obličeje včetně tváří.

V každé populaci se najdou jedinci, kteří mají větší sklon k tvoření vrásek, a naopak jiní, u nichž zůstává kůže velmi dlouho napjatá. Kromě toho jsou známy celé skupiny, které se vyznačují bezvrásčitostí, nebo naopak skupiny, u nichž se objevuje sklon k velké vrásčitosti kůže dokonce i na těle v poměrně mladém věku.

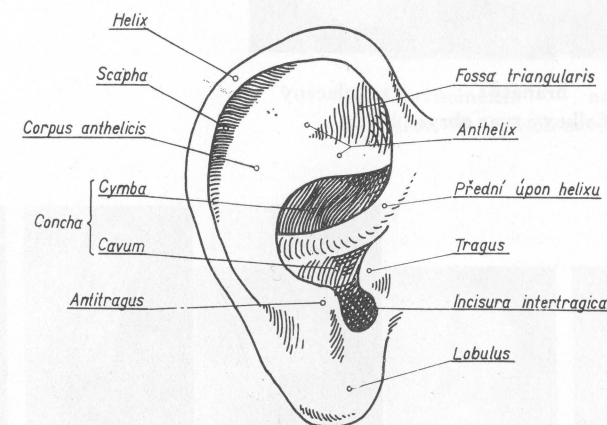
Ušní boltec

U člověka se ušní boltec vyznačuje celou řadou charakteristik, které jsou důležité jak z hlediska fylogenetického, tak i geneticky. Dále jsou pro svou variabilitu a individuální zvláštnosti dobrým vodítkem při popisu osoby a identifikačních pracích v kriminalistice.

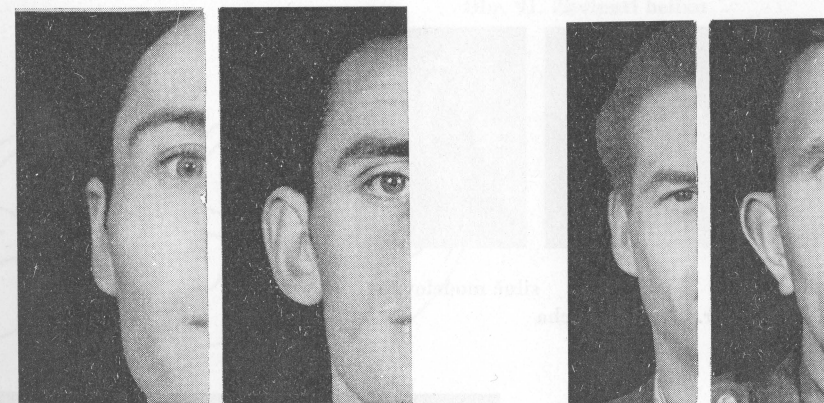
Délka boltce je přibližně stejná jako výška nosu, jeho horní okraj leží v rovině kořene nosu, dolní v rovině *spina nasalis ant.* Podklad tvoří *cartilago auricularae*;

je to chrupavka, která zhruba odpovídá tvaru boltce. Pouze lalůček nemá chrupavku.

Schéma ušního boltce s uvedením názvů jednotlivých částí, kterým je věnována při vyšetřování pozornost, je na obr. 83.

Obr. 83. Schéma ušního boltce (Orig.)

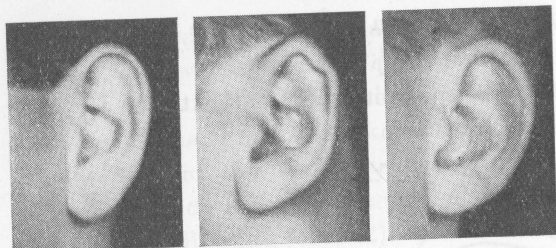
přilehlý odstávající
Obr. 84. Boltec

středně vysoko nízko
Obr. 85. Umístění boltce na hlavě

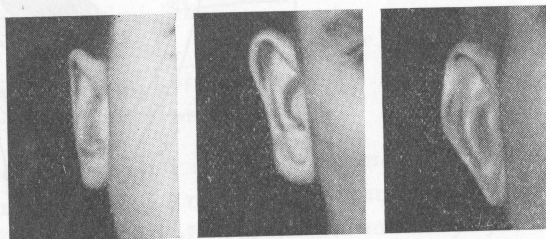
Délku a šířku hodnotíme u ušního boltce jak k sobě navzájem, tak i vzhledem k celé hlavě a k obličejovým proporcím.

Přilehlost boltce: 1. přilehlý, 2. středně přilehlý, 3. odstávající (obr. 84).

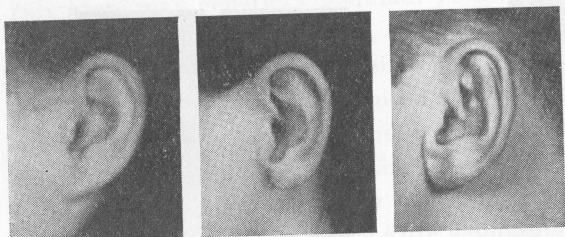
Umístění boltce na hlavě je dáno vlastně nadušní výškou hlavy: 1. vysoko, 2. středně, 3. nízko (obr. 85).

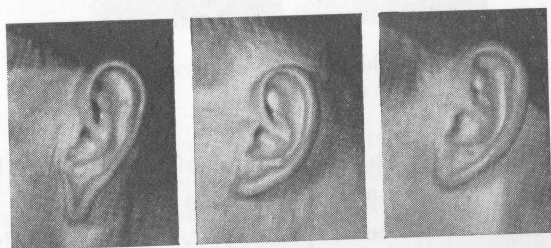
oválný hranatý zakulacený
Obr. 86. Celkový tvar obrysu boltece

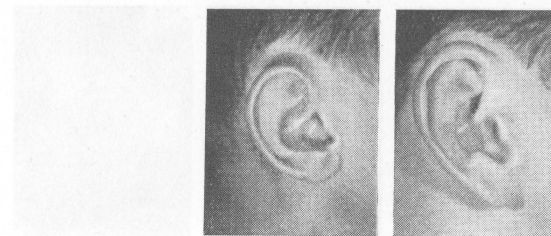
rovinná konkávní konvexní
Obr. 87. Plocha boltece

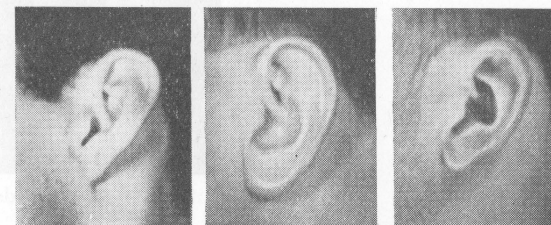
ploché středně silně modelovaný
Obr. 88. Reliéf ucha

úzký střední široký
Obr. 89. Šířka helixu

rovnoměrné nepravidelné
Obr. 90. Způsob zavinutí helixu

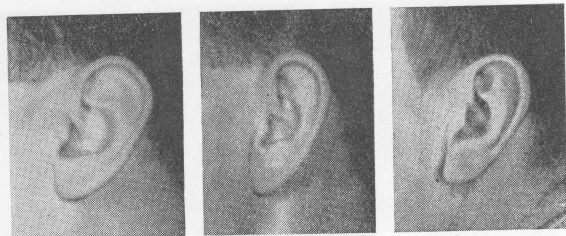
slabé střední silné
Obr. 91. Zavinutí helixu

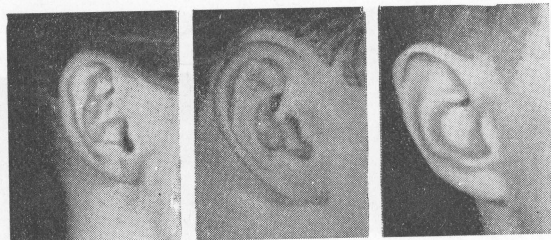
Obr. 92. Různé způsoby vytvoření Darwinova hrboleku
(Podle G. Schwalbeho)

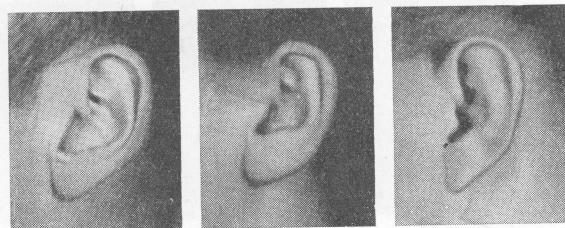
Obr. 93. Velké tuberculum Darwini

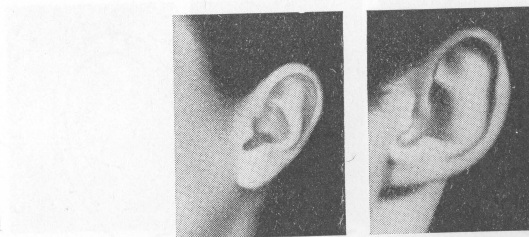
plochý střední silně modelovaný
Obr. 94. Reliéf anthelixu

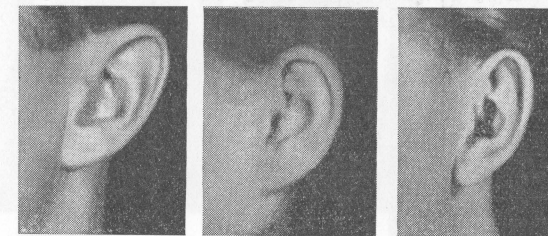
malá střední velká
Obr. 95. Velikost tragu

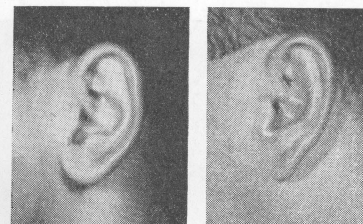
plochý zakulacený hrotitý
Obr. 96. Tvar tragu

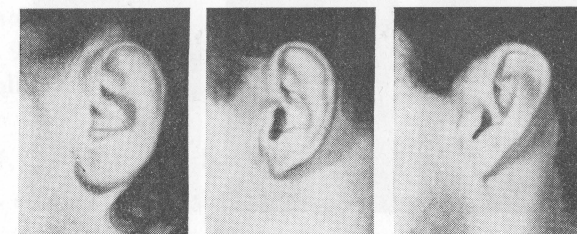
jednohrbolový dvojhrolový
Obr. 97. Tragus

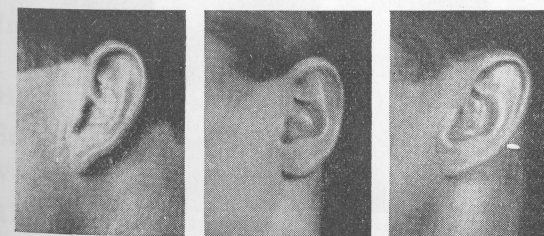
plochý zaoblený hrotitý
Obr. 98. Tvar antitragu

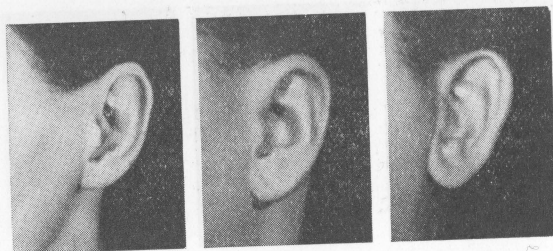
s okraji rovnoběžnými s okraji rozbíhavými
Obr. 99. Incisura intertragica

mělká střední hluboká
Obr. 100. Hloubka incisura intertragica

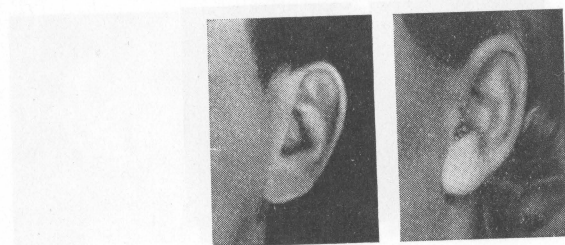

malá střední velká
Obr. 101. Šířka incisura intertragica

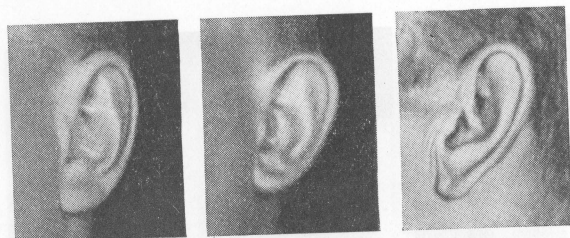
malý střední velký

Obr. 102a. Velikost lalůčku

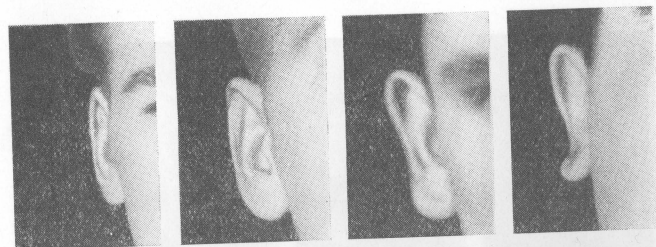
tenký tlustý

Obr. 102b. Tloušťka lalůčku

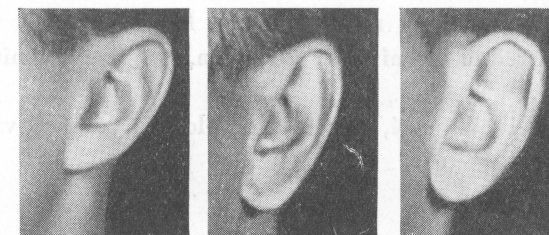
hladký s jednou rýhou s více rýhami

Obr. 103. Lalůček

pod rovinou boltece v rovině boltece středně vyčnívající do stran silně

Obr. 104. Postavení lalůčku

přirostlý méně než 1/2 volná více než 1/2 volná

Obr. 105. Dolní okraj lalůčku

Naklonění osy boltece (rozumí se spojnice bodů otobasion superius a otobasion inferius při hlavě fixované ve frankfurtské horizontále):

1. vertikální postavení osy, 2. nakloněna dozadu, 3. nakloněna dopředu.

Celkový tvar obrysu boltece: 1. oválný, 2. hranatý, 3. zakulacený (obr. 86).

Plocha boltece: 1. rovinná, 2. konkávní, 3. konvexní (obr. 87).

Tloušťka boltece vzadu: boltec je 1. slabý, 2. střední, 3. tlustý.

Reliéf: 1. plochý, 2. střední, 3. silně modelovaný (hluboký) (obr. 88).

Šířka helixu: 1. úzký, 2. střední, 3. široký (obr. 89).

Způsob zavinutí helixu: 1. rovnoměrné, 2. nepravidelné (obr. 90).

Zavinutí helixu: 1. slabé, 2. střední, 3. silné (obr. 91).

Darwinův hrbolek: 1. makakové ucho, 2. cercopitkové ucho, 3. silně zašpičatělý hrbolek, 4. zaoblený hrbolek, 5. hrbolek naznačen, 6. Darwinův hrbolek chybí (obr. 92 a 93).

Výskyt Darwinova hrboleku nebývá symetrický, určujeme ho proto na obou boltecích.

Reliéf anthelixu: 1. plochý, 2. střední, 3. silně modelovaný (obr. 94).

Velikost tragu: 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 95).

Tvar tragu: 1. plochý, 2. zakulacený, 3. hrotitý (obr. 96).

Hrboly na tragu: tragus je 1. jednohrbolový, 2. dvouhrbolový (obr. 97).

Velikost antitrugu: antitragus je 1. malý, 2. střední, 3. velký.

Tvar antitrugu: 1. plochý, 2. zaoblený, 3. hrotitý (obr. 98).

Incisura intertragica: 1. okraje rovnoběžné, tvar písmene U; 2. okraje rozbíhavé, tvar písmene V (obr. 99).

Hloubka incisura intertragica: 1. mělká, 2. střední, 3. hluboká (obr. 100).

Šířka incisura intertragica: 1. malá, 2. střední, 3. velká (obr. 101).

Velikost lalůčku: lalůček je 1. malý, 2. střední, 3. velký (obr. 102a).

Tloušťka lalůčku: lalůček je 1. tenký, 2. střední, 3. tlustý (obr. 102b).

Rýhy a vrásky na lalůčku: 1. lalůček je hladký, 2. má jednu rýhu, 3. má více rýh, event. je vrásčitý (obr. 103).

Postavení lalůčku vzhledem k rovině celého boltce: 1. pod rovinou boltce, 2. v rovině, 3. středně vyčnívající do stran, 4. silně vyčnívající do stran (obr. 104).

Dolní okraj lalůčku: 1. přirostlý, 2. méně než polovina volná, 3. více než polovina volná (obr. 105).

Vlasy a vousy

Barva vlasů: Stejně tak jako u barvy očí můžeme použít pro orientační určení barvy vlasů tři stupně: 1. světlé, 2. střední, 3. tmavé. Rutilní vlasy nezařazujeme do žádné z těchto skupin, ale stavíme je zcela mimo. Pro bližší určení můžeme používat slovní výrazy: blond, světle hnědé, hnědé, kaštanové, černo-hnědé, černé, rudé. U šedivých vlasů se snažíme, pokud je to možné, určit původní barvu a současně poznamenáváme, z kolika procent jsou zčedivělé. K objektivnímu určení barvy vlasů slouží různé vzorníky. Pokud jsou barevně natištěné na kartonu, nedávají tak přesné výsledky jako ty vzorníky, které jsou zhotoveny z umělých vlasů a u kterých můžeme příslušný pramének přímo položit do kštic vyšetřovaného. Tímto způsobem můžeme přesně na denním světle zjistit barevný odstín vlasů. Určujeme ho v tom místě, kde jsou vlasy nejméně vystaveny vlivům slunce apod., tj. na temeni poblíž vlasového víru po rozhrnutí vrchních vrstev, kde se barva vlasů jeví nejstálější. Jestliže jsou ve kšticí zastoupeny vlasy různých odstínů a liší-li se vlasy z temene a vlasy nad čelem o větší počet barevných stupňů, musíme tuto okolnost poznamenat.

U nás nejpoužívanější vzorkovnicí pro určování barvy vlasů je tabulka Fischerova-Sallerova, která má celkem 30 vzorků umělých vlasů, z nichž 24 je od nejsvětějších (A) až k nejtmašším (Y) a 6 rutilních je označeno římskými číslicemi I—VI.

V barvě vlasů existují určité geografické rozdíly. Pro většinu lidstva jsou charakteristické tmavé vlasy, zvláště pro obyvatele, kteří žijí mezi oběma obratníky. Světlé vlasy se vyskytují spíše na severu, okolo 75% ve Skandinávii.

Tab. 2

Přehled některých výzkumů pigmentace vlasů u dospělých v ČSSR

Původ	Autor	Věk	Muži			Ženy		
			světlé %	střední %	tmavé %	světlé %	střední %	tmavé %
Brumovsko	Suchý	20—59	17,0	42,0	41,0	—	—	—
Spartakiáda	Fetter	25—39	12,4	66,7	20,9	13,0	68,3	18,7
Čeští učitelé	Suchý	20—50	5,2	22,9	71,9	7,6	28,5	63,9

Hranice vlasů nad čelem: 1. rovná, 2. konvexní oblouk, 3. konkávní oblouk, 4. srdčitá (obr. 106). a) Bez špičky nad čelem, b) se špičkou nad čelem.

Směr růstu vlasů: 1. dozadu, 2. do stran, 3. dopředu.

rovná

konvexní oblouk

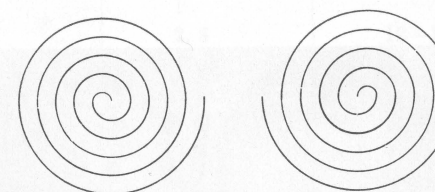

konkávní oblouk

srdčitá

Obr. 106. Hranice vlasů nad čelem

Obr. 107. Vlasový vír levotočivý (vlevo) a pravotočivý (vpravo)

Vlasový vír: Umístění 1. uprostřed, 2. vpravo, 3. vlevo. Někdy bývají víry dva. Směr růstu vlasů: 1. pravotočivý, 2. levotočivý (obr. 107).

Typy lysin: 1. typ skrářový (*marginální alopecie*), 2. typ čelní, 3. typ tonzurový (v místě vlasového víru), 4. celková plešatost (obr. 108).

Vousy: 1. velmi slabě vytvořené na tvářích pod uchem a na dolní části brady; 2. slabě vytvořené — vyskytují se ne příliš hustě na tvářích pod uchem a na bradě; 3. střední — celistvý pokryv vousů, ale s oslabením v dolní části obli-